

גנרל, הטנק שלך / ברטולד ברכת

יונתן גפן ושלמה גרוניך מבצעים את השיר (בתרגום אחר) בקישור

גנרל, הטנק שלך הוא רכב חזק.

הוא רומס את היער, הוא מוחץ מאה אנשים.

אבל יש בו חסרון אחד:

הוא זקוק לנהג.

גנרל, המפציץ שלך חזק.

הוא טס מהר מן הסופה, הוא עומס יותר מפיל.

אבל יש בו חסרון אחד:

הוא זקוק למכונאי.

הוא יכול לחשוב

גנרל, האדם שמיש מאד.

הוא יודע לטוס, הוא יודע לרצוח.

אבל יש לו חסרון אחד:

הוא יודע לחשוב.

ברטולד ברכט (1898-1956)

"ברטולד ברכט, משורר ומחזאי גרמני, חי בשנים 1898 - 1956. התחיל את דרכו בכתיבת מחזות, שהפכוהו במהרה לאחד מגדולי המחזאים במאה ה-20. מחזותיו מוצגים שוב ושוב על בימות העולם. בתחילת דרכו היה קשור לדאדאיסטים, שביקרו את החברה הבורגנית באמצעות לעג וסאטירה, אחר-כך התוודע אל המרקסיזם. שיתוף הפעולה הפורה שלו עם המלחין קורט ווייל הוליד, בין היתר, את מחזות הזמר הידועים "אופרה בגרוש" ו"מהגוני".

ב-1933 הוחרמו יצירותיו על ידי הנאצים בטענה כי אומנותו ניהיליסטית ומנוונת. הוא נמלט מגרמניה ואת שנות גלותו בילה בסקנדינביה, בארה"ב ובשווייץ. בגלות פרסם מערכונים סאטיריים על גרמניה של היטלר. וכן את שירו "גנרל הטנק שלך".

ב-1947, בעת הרדיפות של הסנטור מקרתי בארצות הברית, נחקר בחשד ל"פעילות אנטי אמריקנית", ובחר לעזוב את אמריקה. הוא חי בשווייץ עד שהוזמן לברלין המזרחית, ונתמנה בה למנהלו של 'התיאטרון הלאומי'.

מרבית שיריו של ברכט לא פורסמו בחייו. בנימין הרשב, מתרגם שירי ברכט לעברית, טוען, כי לא קל היה לגולה קומוניסט לפרסם שירים בגרמנית מחוץ לגבולות גרמניה, לא כל שכן בארצות שלחמו בה בתקופת מלחמת העולם השנייה. סיבה נוספת נעוצה בסגנון שירתו, שחרג מטעמים של האסתטיקונים המודרניסטיים בני זמנו: צורות פשוטות, לשון מחוספסת ודרכי ביטוי ישירות ודידקטיות. בהשפעת הקומוניזם פנה לכתיבת שירי תעמולה ישירים, בנוסח הריאליזם הסוציאליסטי. בשנים שלאחר מכן, אומר הרשב, שימשה השירה לברכט מעין יומן אישי: הוא ביטא בה תגובות פוליטיות ואישיות מיידיות. עם זאת, כתב גם שירים ליריים, לא מגמתיים: שירי אהבה, טבע והגות."

גנרל, הטנק שלך / ברטולד ברכט
תרגום: בנימין הרשב

גנרל, הטנק שלך הוא רכב חזק,
הוא רומס את היער, הוא מוחץ מאה אנשים.
אבל יש לו חסרון אחד:
הוא זקוק לנהג.

גנרל, המפציץ שלך חזק.
הוא קם מהר מן הסופה, הוא עומס יותר מפיל.
אבל יש לו חסרון אחד:
הוא זקוק למבונאי.

גנרל, האדם שמיש מאד.
הוא יודע לטוס, הוא יודע לרצח.
אבל יש לו חסרון אחד:
הוא יודע לחשב.

זהו שיר מחאה

השיר מביע את עמדתו של ברכט (1898 - 1956) כלפי המלחמה והגנרלים המנהלים אותה. היחיד, לדעתו, שיכול אולי למנוע אותה הוא האדם החושב. המסר של השיר אינו נאמר בו במפורש, אלא כדרכה של הכתיבה הסאטירית הוא משתמע ממנו.

כשנאמר בשיר "אבל יש בו (באדם) חסרון אחד: הוא יודע/יכול לחשוב" ברור שהכוונה היא אמירה אירונית היות וזהו ייחודו ויתרונו של האדם - יכולת החשיבה שלו.

יכולת החשיבה מכוונת בעיקר לחשיבה עצמאית ושיקולי דעת ערכיים הומאניים.

הפניה בשיר - אל הגנרל

הגנרל מייצג בשיר את הדרג האחראי על הלוחמים ולכן הביקורת היא כלפיו.
הוא מוצג בשיר באופן קיצוני כמי שחסר לחלוטין את היכולת לחשוב.
הוא מתייחס לאדם, לחייל, ככלי מלחמה.

העדר החשיבה של הגנרל ביחס למעשיו חמור במיוחד, שכן על מנהיג צבאי לקבל
החלטות, לדאוג לחיי חייליו ולשאת באחריות לתוצאות.

**המסר העיקרי של השיר מצוי, כאמור בשתי השורות האחרונות שלו, שתי שורות שיש
בהן פואנטה.**

**הציפייה הנבנית בהסתמך על שני הבתים הראשונים היא שגם לאדם יש חסרון. על
רקע זה באות שתי השורות האחרונות ומבליטות שהחסרון של האדם הוא חסרון רק
מנקודת הראות של הגנרל, שאותה מבקר השיר, ובעצם הוא היתרון הגדול שלו.**

גְּנֵרֶל, הַטְּנֵק שְׁלֵף / ברטולד ברכט

תרגום: בנימין הרשב

גְּנֵרֶל, הַטְּנֵק שְׁלֵף הוּא רֶכֶב חֶזֶק,
הוּא רוֹמֵס אֶת הַיַּעַר, הוּא מוֹחֵץ מֵאָה אֲנָשִׁים.
אָבֵל יֵשׁ לוֹ חֶסְרוֹן אֶחָד:
הוּא זְקוּק לְגֵהֵג.

גְּנֵרֶל, הַמְּפָצִיץ שְׁלֵף חֶזֶק.
הוּא טָס מְהֵר מִן הַסּוּפָה, הוּא עוֹמֵס יוֹתֵר מִפִּיל.
אָבֵל יֵשׁ לוֹ חֶסְרוֹן אֶחָד:
הוּא זְקוּק לְמִכּוֹנָאִי.

גְּנֵרֶל, הָאָדָם שְׁמִישׁ מֵאֵד.
הוּא יוֹדֵעַ לְטוֹס, הוּא יוֹדֵעַ לְרַצֵּחַ.
אָבֵל יֵשׁ לוֹ חֶסְרוֹן אֶחָד:
הוּא יוֹדֵעַ לְחַשֵּׁב.

מבנה השיר ברור, רווי בחזרות

ונקלט כבר מהקריאה הראשונה.

אולם חשוב לשים לב, כי דווקא

החזרות הרבות מכוונות לסטייה

מהמבנה הקבוע בבית השלישי.

סטייה זו מובילה אל המסר

הביקורתי

כל בית מורכב משלושה משפטים:

המשפט הראשון, פותח **בפנייה לגנרל** ומציג את **הנושא** בכל בית: **הטנק, המפציץ והאדם**.

גנרל, **הטנק שלך** הוא **רכב חזק**.

הוא **רומס את היער**, הוא **מוחץ מאה אנשים**.

אבל יש בו חסרון אחד:

הוא זקוק לנהג.

גנרל, **המפציץ שלך** **חזק**.

הוא **טס מהר מן הסופה**, הוא **עומס יותר מפיל**.

אבל יש בו חסרון אחד:

הוא זקוק למכונאי.

גנרל, **האדם שמיש מאד**.

הוא **יודע** לטוס, הוא **יודע** לרצוח.

אבל יש לו חסרון אחד:

הוא יודע לחשוב.

ההבדלים בין שלושת הנושאים:

* בעוד הטנק והמפציץ חזקים, האדם הוא יצור מועיל.

חוזק פיסי הוא תכונה אובייקטיבית, ניתנת למדידה, בעוד שיעילות תלויה ברצונו של האדם.

* לגבי הטנק והמפציץ מציין הדובר את שייכותם לגנרל: "הטנק שלך", "המפציץ שלך", בעוד שלגבי האדם בעלות זו אינה קיימת.

המשפט השני בכל בית משבח את יכולת הביצוע של הטנק, של המפציץ ושל האדם.

גנרל, הטנק שלך הוא רכב חזק.

הוא רומס את היער, הוא מוחץ מאה אנשים.

אבל יש בו חסרון אחד:

הוא זקוק לנהג.

גנרל, המפציץ שלך חזק.

הוא טס מהר מן הסופה, הוא עומס יותר מפיל.

אבל יש בו חסרון אחד:

הוא זקוק למכונאי.

גנרל, האדם שמיש מאד.

הוא יודע לטוס, הוא יודע לרצוח.

אבל יש לו חסרון אחד:

הוא יודע לחשוב.

ייחודם של הטנק והמטוס בביצועים שלהם,

בעוד שאצל האדם מתוארת היכולת

הפוטנציאלית, "הידיעה"

(דבר המודגש ע"י ההקבלה בין לטוס ולרצוח

וגם ע"י והחזרה על המילה "יודע").

האדם מסוגל לעשות שתי פעולות גם לטוס וגם

לרצוח.

ושתי הפעולות הינן תחת הוראותיו של הגנרל.

המשפט השלישי מנוגד ליתרונות ומתאר את **החסרונות**.

הטנק זקוק לנהג, המפציץ זקוק למכונאי ואצל האדם החיסרון הוא אירוני, כיון שהוא בעצם יתרון.

גנרל, הטנק שלך הוא רכב חזק.

הוא רומס את היער, הוא מוחץ מאה אנשים.

אבל יש בו חסרון אחד:

הוא זקוק לנהג.

גנרל, המפציץ שלך חזק.

הוא טס מהר מן הסופה, הוא עומס יותר מפיל.

אבל יש בו חסרון אחד:

הוא זקוק למכונאי.

גנרל, האדם שמיש מאד.

הוא יודע לטוס, הוא יודע לרצוח.

אבל יש לו חסרון אחד:

הוא יודע לחשוב.

ברכט מבקש להעלות את

הצורך לחשוב, להפעיל

שיקול דעת: הציות איננו

אוטומטי, אלא תלוי

באדם החושב והמוסרי

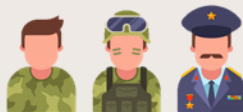
האדם

האדם הוא כלי שרת בידיו של הגנרל (מפעיל את כלי הנשק) אך הוא גם בעל מצפון ומוסר המונעים ממנו להיות אך ורק כלי (הוא יודע לחשוב!). בתחילת השיר נדמה, כי יכולותיו של האדם (כטייס כמכונאי כחייל) הן אלה שמעמידות אותו כעליון לטנק ולמטוס (הוא זקוק לנהג), הוא זה שמאפשר את חוזקם של כלי המלחמה. אך בבית השלישי מתבררת הכוונה האנטי-מלחמתית. היתרון של האדם הוא בהיותו אדם בעל יכולת חשיבה, אולם מבחינת הגנרל, זהו חיסרון, שמונע מהאדם להיות "כלי מלחמה".

חשוב לציין, שגם הגנרל, אליו פונה הדובר בשיר, הוא עצמו אדם. וגם הוא מופיע בכל אחד מבתי השיר.

יתכן וחלק מן ה**ביקורת** העולה מהשיר קשורה לעובדה, שהגנרל "שוכח" שהוא עצמו בן אדם ולכן יכולת האדם לחשוב צריכה להנחות גם אותו.

האדם הוא הבסיס, הוא המוקד. לו יש את היכולת ליצור מלחמה וגם למנוע אותה.

הוא זה שמעצב את המלחמה וגם את השלום.

ברכט מבקש להעלות את הצורך לחשוב: הציות איננו אוטומטי, אלא תלוי ביחיד החושב והמוסרי. אותו יחיד יכול להיות הגנרל הדורש את הציות וגם ה"חייל" שנדרש לציית. החשיבה היא תכונה ויכולת ראשונית של האדם עוד בטרם נהיה גנרל.

בשני הבתים הראשונים משתמש הדובר **בעמדה מיתממת** המציגה את הדברים מנקודת ראותו של הגנרל, כביכול. הבית השלישי, הופך את המשמעות ומגלה את **האירוניה**.

בעוד הפגם של הטנק והמטוס הוא מה שחסר להם (נהג ומכונאי), הרי שהפגם של האדם, באירוניה, הוא דווקא מה שיש לו.

השפה בשיר ישירה ודיבורית, דבר המאפיין את שיריו של ברכת שהם בעלי מסר חברתי ברור. כך גם הפניה לגנרל.

מבנה השיר מאורגן מסודר ו"חיילי", **והקצב** שלו מזכיר משהו מיליטנטי (צבאי) כמו מצעד.

אם כן, המחאה מובלטת בשיר בעזרת האירוניה שעולה מן הפואנטה בשורות האחרונות.

ע"י שימוש בכלי מלחמה כמו טנק, מפציץ ואפילו "אדם"

(שנתפס כמו כלי מלחמה, כלי בידיהם של גנרלים).

למעשה, האדם הוא זה שיוצר את המלחמה, נלחם בה והוא גם זה, שביכולתו למנוע אותה.

חשוב שהאדם יזכור, כי ביכולתו ומחובתו, לחשוב, להפעיל שיקול דעת. הוא אדם, בן אדם,

הוא אינו מכונה...

המחאה מופנית כלפי הגנרל שמייצג את הדרג הבכיר ועליו לזכור שגם הוא, הגנרל

הינו ----- בראש ובראשונה הוא אדם!!!

תמונת "המורד האלמוני" מציגה סטודנט סיני אלמוני, שעמד לבדו מול שיירת טנקים.

יש המכנים את הסטודנט "איש הטנק"

התמונה צולמה בשנת 1989 במהלך המחאות ב"כיכר טאינאנמן" בביג'ינג, בירת סין.

בין 15.4.1989 לבין 4.6.1989 התרחשו מחאות סטודנטים שכבשו את הכיכר ודרשו לערוך רפורמות דמוקרטיות במדינה. הפגנות אלה פגעו קשות בתדמיתה של סין בעיני העולם המערבי וזאת בזכות עיתונאים ששהו בביג'ינג באותו זמן כדי לסקר את ביקורו של גורבצ'וב, אבל בשלב מסויים אסר הממשל בסין לשדר "חיי" מהכיכר. תמונות המפגינים התפרסמו בעולם המערבי בסמוך לקריסת הקומוניזם בברית המועצות ובמזרח אירופה. הסיטואציה עיצבה את יחס העולם כלפי הממשל בסין.

שאלות לדוגמה

גִּנְרֵל, הַטֶּנֶק שֶׁלָּךְ / בֵּרְטוּלֵד בֵּרְכֵט

תְּרֻגוֹם: בְּנִימִין הַרְשֵׁב

גִּנְרֵל, הַטֶּנֶק שֶׁלָּךְ הוּא רֶכֶב חֶזֶק,
הוּא רוֹמֵס אֶת הַיָּעַר, הוּא מוֹחֵץ מֵאָה אֲנָשִׁים.
אֶבֶל יֵשׁ לוֹ חֶסְרוֹן אֶחָד:
הוּא זְקוּק לְנֶהֱג.

גִּנְרֵל, הַמַּפְצִיץ שֶׁלָּךְ חֶזֶק.
הוּא טָס מֵהָר מִן הַסּוּפָה, הוּא עוֹמֵס יוֹתֵר מִפִּיל.
אֶבֶל יֵשׁ לוֹ חֶסְרוֹן אֶחָד:
הוּא זְקוּק לְמַכּוֹנָאִי.

גִּנְרֵל, הָאָדָם שְׁמִישׁ מְאֹד.
הוּא יוֹדֵעַ לְטוֹס, הוּא יוֹדֵעַ לְרַצֵּחַ.
אֶבֶל יֵשׁ לוֹ חֶסְרוֹן אֶחָד:
הוּא יוֹדֵעַ לְחֶשֶׁב.

1. הסבר והדגם את האירוניה בשיר, וקבע מה המשורר מבטא באמצעותה. (קיץ 2004)

2. השורה "אבל יש לו חסרון אחד" חוזרת בכל בתי השיר. הסבר כיצד שורה זו משקפת את עמדת הדובר. (קיץ 2002)

3. מה מאפיין את האדם עפ"י הופעותיו בשלושת בתי השיר? (קיץ 2013)

ריכוז חומרים עיבוד ועריכה - גלית טולדו משגב

מקורות

ברכט, ברטולד. "גנרל הטנק שלך" תרגום הרשב בנימין: גלות המשוררים, הקיבוץ המאוחד - 1978

ברכט, ברטולד, בתוך הספרייה הווירטואלית של מט"ח [בקישור](#)

ברכט, ברטולד. וויקיפדיה [בקישור](#)

לאור, יצחק (2011) [ספר ברכט](#), מטעם 27 כתבת לספרות ולמחשבה רדיקלית ספטמבר 2011 [בקישור](#)

מרום, נעם. (20.4.20) "מאחורי הקלעים של שנות השלושים", בתוך: 'ברכה יודעת' מגזין תיאטרון באינטרנט [בקישור](#)

[קישור](#) לביצוע השיר ע"י יהונתן גפן

"המורד האלמוני" (איש הטנק) מתוך וויקיפדיה [בקישור](#)